

Effect of Academic Vitality Training on Educational Neglect and Positive and Negative Academic Emotions of Students

Faranak Ghodsi *

1. Assistant Professor, Department of Psychology and Counseling, Farhangian University, Sanandaj, Iran. (Corresponding Author).

❖ Corresponding Author Email: Faranakghodsi@yahoo.com

Journal Info:

Volume 2, Issue 4 Winter 2024
Pages: 167-176

Article Dates:

Receive: 2024/01/15
Accept: 2024/03/05
Published: 2024/03/14

Keywords:

Academic Vitality Training,
Educational Neglect, Positive
Academic Emotions, Negative
Academic Emotions,
Students.

Background and Objective: Factors such as educational neglect and academic emotions play an important role in the academic status of students. Therefore, the current research was conducted with the aim of the effect of academic vitality education on educational neglect and positive and negative academic emotions of students.

Methods and Materials: The present study was semi-experimental with a pre-test and post-test design with a control group. The research statistical population was 6th grade female students of one region of Sanandaj city in the academic years of 2022-2023. The sample of this study was 50 people who were selected by the purposeful sampling method and randomly replaced into two equal groups. The experimental group received 12 sessions of 50 minute of academic vitality education and the control group remained on the waiting list for educating. The research tools included of educational neglect subscale in neglect and abuse questionnaire (Noeparvar Qarebagh & Zeinali, 2019) and academic emotions questionnaire (Pekrun et al., 2002). The data of this study were analyzed by multivariate analysis of covariance test in SPSS-26 software.

Findings: The results of this research showed that academic vitality education reduced educational neglect and negative academic emotions and increased positive academic emotions of students ($P < 0.001$).

Conclusion: Considering the effect of academic vitality education on educational neglect and positive and negative academic emotions of students, counselors and psychologists can use the mentioned method to improve academic characteristics.

Article Cite:

Ghodsi F. (2024). Effect of Academic Vitality Training on Educational Neglect and Positive and Negative Academic Emotions of Students; 2(4): 167-176

[10.22034/pdmd.2024.435882.1043](https://doi.org/10.22034/pdmd.2024.435882.1043)

Creative Commons: CC BY 4.0

تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان

فرانک قدسی ^{id}

۱. استادیار گروه آموزش روان‌شناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، سنجند، ایران (نویسنده مسئول).

✦ ایمیل نویسنده مسئول: Faranakqodsi@yahoo.com

اطلاعات نشریه:

دوره ۲، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲
صفحات: ۱۶۷-۱۷۶

تاریخ‌های مقاله:

دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۵
پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵
انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵

واژگان کلیدی:

آموزش سرزندگی تحصیلی، غفلت آموزشی، هیجان‌های تحصیلی مثبت، هیجان‌های تحصیلی منفی، دانش‌آموزان.

زمینه و هدف: عواملی مانند غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی نقش مهمی در وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان دارند. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان انجام شد. **روش و مواد:** مطالعه حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان دختر پایه ششم ناحیه ۱ سنندج در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بودند. نمونه این مطالعه، ۵۰ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به‌صورت تصادفی در دو گروه مساوی جایگزین شدند. گروه آزمایش ۱۲ جلسه ۵۰ دقیقه‌ای تحت آموزش سرزندگی تحصیلی قرار گرفتند و گروه کنترل در لیست انتظار برای آموزش ماند. ابزارهای پژوهش شامل خرده‌مقیاس غفلت آموزشی در پرسشنامه سوءرفتار و غفلت آموزشی (نوع پرور قره‌باغ و زینالی، ۱۳۹۸) و پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی (پکران و همکاران، ۲۰۰۲) بودند. داده‌های این مطالعه با آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری در نرم‌افزار SPSS-26 تحلیل شدند. **یافته‌ها:** نتایج این پژوهش نشان داد که آموزش سرزندگی تحصیلی باعث کاهش غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی منفی و افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت دانش‌آموزان شد. ($001/OP <$) **نتیجه‌گیری:** با توجه به تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان، مشاوران و روان‌شناسان جهت بهبود ویژگی‌های تحصیلی می‌توانند از روش مذکور استفاده نمایند.

استناد به مقاله:

قدسی ف. (۱۴۰۲). تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان (۴): ۱۷۶ - ۱۶۷

Creative Commons: CC BY 4.0

10.22034/pdmd.2024.435882.1043

مقدمه

بدرفتاری با کودکان یکی از شایع‌ترین و پیچیده‌ترین مسائل روانی، اجتماعی و هیجانی دوران کودکی است که شامل انواع و اقسام سوءاستفاده و غفلت^۱ می‌شود (Duli et al., 2024). غفلت یکی از مشکل‌های جهانی کودکان است که عواقب جدی مادام‌العمر دارد و موجب درد و رنج فراوان کودکان می‌شود و یکی از انواع غفلت‌هایی که کودکان با آن مواجه هستند، غفلت آموزشی^۲ است (Froydin & Zeinali, 2023). غفلت نشان‌دهنده الگوی پایداری می‌باشد که بیانگر رابطه متقابل و اندک والدین و مراقبان کودک، حذف و عدم تأمین نیازهای اولیه است که توسط والد یا مراقب اصلی کودک انجام می‌شود (Zusman et al., 2024). غفلت آموزشی هر نوع رفتاری با هدف اجتناب، انکار و فراموشی نیازهای آموزشی کودک می‌باشد که در آن والدین وظیفه‌ها و مسئولیت‌های آموزشی خود را به نحو مناسبی انجام نمی‌دهند (Van Wert et al., 2018). غفلت آموزشی به معنای کوتاهی در فراهم کردن امکانات، توجه و نظارتی است که برای تضمین آموزش، رشد و پرورش کودک ضروری می‌باشد و از مصادیق آن می‌توان به عدم ثبت‌نام کودک در مدرسه، اجازه‌داده برای غیبت‌های مکرر، پیوسته و طولانی مدت از مدرسه و عدم توجه به نیازهای خاص آموزشی کودک اشاره کرد (Ngwenya et al., 2018). در دوران کودکی، کودکانی که از جانب خانواده مورد غفلت قرار می‌گیرند برای جبران کمبودهای عاطفی و روانی خود و کسب حمایت و تأیید به دوستان و همسالان خود روی می‌آورند و این روابط در فرآیند شکل‌گیری استقلال و جدایی نسبی از خانواده و گرایش به رفتارهای ناهنجار نقش مهمی دارند (Winquist et al., 2023).

کودکان دچار غفلت آموزشی بیشتر احتمال دارد که نیاز به کلاس‌های تقویتی داشته باشند و مشکلات بیشتری در مدرسه دارند (Noeparvar Qarebagh & Zeinali, 2019). یکی از این مشکلات، هیجان‌های تحصیلی مثبت^۳ پایین و هیجان‌های تحصیلی منفی^۴ بالا است. هیجان‌ها یک حالت ذهنی مفهوم‌سازی شده هستند که با واکنش‌های فیزیولوژیکی و پاسخ‌های ارزیابانه به برخی اعمال، شرایط و حوادث همراه می‌باشند و هیجان‌های تحصیلی، هیجان‌هایی هستند که به‌طور مستقیم با فعالیت‌ها یا پیامدهای افت و پیشرفت تحصیلی ارتباط دارند (Fang et al., 2023). هیجان‌های تحصیلی از دو عامل ارزیابی فراگیران درباره ارزش یادگیری و پیامدهای یادگیری و ارزیابی کنترل مرتبط با کنترل‌پذیری وظایف یادگیری به‌وجود می‌آیند (Reindl et al., 2018). این سازه به هیجان‌هایی اشاره دارد که در فعالیت‌های کلاسی، موقعیت‌های آزمون و محیط‌های مختلف یادگیری تجربه می‌شوند و یادگیری و عملکرد تحصیلی را از طریق فرآیندهای حافظه مانند بازیابی و ذخیره اطلاعات، انگیزش، راهبردهای یادگیری و منابع شناختی تحت تأثیر قرار می‌دهد (Han & Hyland, 2019). هیجان‌های تحصیلی به دو بخش هیجان‌های تحصیلی مثبت و هیجان‌های تحصیلی منفی تقسیم می‌شوند که هیجان‌های تحصیلی مثبت مانند لذت، امید و غرور تحصیلی کاربرد راهبردهای یادگیری خلاق و انعطاف‌پذیر مانند بسط‌دهی، سازماندهی، ارزیابی انتقادی و نظارت فراشناختی را تسهیل می‌کند و هیجان‌های تحصیلی منفی مانند اضطراب، خشم، شرم، ناامیدی و خستگی تحصیلی کاربرد راهبردهای یادگیری غیرخلاق و غیرقابل انعطاف مانند مرور ذهنی و تکرار ساده را تسهیل می‌کند (Ma., 2022).

یکی از روش‌های بهبود ویژگی‌های مرتبط با تحصیل، آموزش سرزندگی تحصیلی^۵ است (Ershadi Chahardeh, 2020) که به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین متغیرهای یادگیری دارای یک ساختار روانشناختی نسبتاً جدید می‌باشد که با رویکرد روانشناسی مثبت‌نگر شناخته می‌شود و به ظرفیت دانش‌آموزان برای غلبه موفقیت‌آمیز بر موانع و چالش‌های تحصیلی اشاره دارد (Gill et al., 2021). می‌توان گفت سرزندگی تحصیلی انرژی نشأت گرفته از منابع درونی خود فرد است و افراد دارای سرزندگی تحصیلی بالا توانایی زیادی در استفاده از توانمندی‌های خود در زمینه‌های مختلف تحصیلی دارند (Shah et al., 2018). این سازه به پاسخ مثبت، سازگار و سازنده به انواع چالش‌ها در عرصه مداوم و جاری تحصیلی اشاره و به دنبال افزایش درک دانش‌آموزان جهت مقابله با فشارهای روزمره و چالش‌های تحصیلی می‌باشد (Luo et al., 2024). آموزش سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم در تربیت و یادگیری موفق و اثربخش است که در سایه آن لیاقت‌ها، توانمندی‌ها و شایستگی‌ها به بار می‌نشینند و پیشرفت‌های علمی حاصل می‌شود (Asirvatham & Humphries-Kil, 2021). این روش آموزشی از طریق افزایش نیرو و انرژی نقش مهمی در بهبود یادگیری اثربخش دارد و باعث تحقق لیاقت‌ها، توانمندی‌ها و پیشرفت‌های تحصیلی می‌گردد (Azarian et al., 2020). پیشایندهای سرزندگی تحصیلی در سه سطح مختلف مربوط به تحصیل شامل

abuse and neglect^۱
educational neglect^۲
positive academic emotions^۳
negative academic emotions^۴
academic vitality education^۵

عوامل روانشناختی (مانند تاب‌آوری تحصیلی، انگیزش، خودگردانی تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی)، عوامل مدرسه و مشارکت (مانند ساختار کلاس درس و نگرش مثبت به آن، مشارکت در بهبود جو کلاس درس و شبکه‌های رسمی و غیررسمی دوستان) و عوامل خانواده و همسالان (مانند حمایت‌های شناختی و عاطفی خانواده، حمایت‌های شناختی و عاطفی مدرسه، الگوهای ارتباطی و ارتباط سازنده با خانواده و همسالان) است (Emami Khotbesara et al., 2021).

درباره آموزش سرزندگی تحصیلی پژوهش‌های بسیار اندکی انجام شده است. برای مثال Emami Khotbesara et al (2021) ضمن پژوهشی درباره مقایسه اثربخشی آموزش سرزندگی تحصیلی و سرمایه روانشناختی بر درگیری تحصیلی بر روی ۴۵ نفر از دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم به این نتیجه رسیدند که هر دو روش آموزش سرزندگی تحصیلی و سرمایه روانشناختی باعث افزایش درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر شد و بین روش‌های مداخله در افزایش درگیری تحصیلی تفاوت معناداری وجود نداشت. Azarian et al (2020) ضمن پژوهشی درباره مقایسه اثربخشی آموزش سرزندگی تحصیلی و تنظیم هیجان بر معنای تحصیلی و سازگاری تحصیلی بر روی ۶۰ نفر از دانش‌آموزان پایه یازدهم به این نتیجه به دست آمد که هر دو روش آموزش سرزندگی تحصیلی و تنظیم هیجان باعث افزایش معنای تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان شده و بین روش‌های مداخله در افزایش معنای تحصیلی و سازگاری تحصیلی آنان تفاوت معناداری وجود نداشت. Fooladi et al (2018) ضمن پژوهشی درباره آموزش سرزندگی تحصیلی بر موفقیت تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی بر روی ۴۰ نفر از دانش‌آموزان دختر سوم دوره اول متوسطه این نتیجه به دست آمد که آموزش سرزندگی تحصیلی باعث افزایش موفقیت تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان دختر شد و نتایج در مرحله پیگیری نیز باقی ماند. Yarahmadi et al (2018) ضمن پژوهشی درباره اثربخشی برنامه آموزش سرزندگی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی، اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر بر روی ۶۰ نفر از دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم این نتیجه مشهود شد که برنامه آموزش سرزندگی تحصیلی نقش موثری در افزایش عملکرد تحصیلی، اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان در هر دو مرحله پس‌آزمون و پیگیری معناداری داشت. Fooladi et al (2017) ضمن پژوهشی مقایسه اثربخشی آموزش سرزندگی تحصیلی بر معنای تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بر روی ۴۰ نفر از دانش‌آموزان دختر این نتیجه حاصل شد که روش مداخله مذکور باعث افزایش معنای تحصیلی و عملکرد تحصیلی آنان در مراحل پس‌آزمون و پیگیری شده است.

دانش‌آموزان در دوران تحصیل با چالش‌های فراوانی مواجه می‌شوند و بر همین اساس باید از لحاظ بسیاری از زمینه‌ها از جمله سرزندگی تحصیلی تقویت شوند. عنایت به اینکه سرزندگی تحصیلی سه سطح عوامل مربوط به تحصیل شامل عوامل روانشناختی، عوامل مدرسه و مشارکت و عوامل خانواده و همسالان را شامل می‌شود، می‌تواند نقش موثری در بهبود بسیاری از ویژگی‌های مرتبط با تحصیل داشته باشد. بررسی‌ها حاکی از آن است که درباره آموزش سرزندگی تحصیلی پژوهش‌های اندکی انجام شده و پژوهشی درباره اثربخشی آن بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی یافت نشد. از آنجایی که عواملی مانند غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی نقش مهمی در وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان دارند؛ بنابراین، پژوهش حاضر با هدف تأثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان انجام شد.

مواد و روش پژوهش

مطالعه مورد نظر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان دختر پایه ششم ناحیه یک شهر سمنان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بودند. نمونه این مطالعه، ۵۰ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه مساوی جایگزین شدند. ملاک‌های انتخاب این افراد شامل تحصیل در پایه ششم مدارس دخترانه، عدم مردودی در پایه‌های تحصیلی گذشته، زندگی همراه با پدر و مادر، عدم وقوع رخدادهای تنش‌زا مانند طلاق و مرگ در نزدیکان در سه ماه گذشته، عدم دریافت خدمات روانشناختی در سه ماه گذشته و تمایل جهت شرکت در پژوهش بودند. همچنین، در پژوهش حاضر ملاک‌های خروج از مطالعه شامل غیبت سه جلسه یا بیشتر از آن، عدم همکاری یا همکاری پایین در جلسه‌های آموزشی و انصراف از ادامه شرکت در جلسه‌های مداخله بودند.

روند انجام پژوهش حاضر به این ترتیب بود که ابتدا پس از هماهنگی‌های لازم، نمونه‌گیری به عمل آمد و در مرحله بعد از میان دانش‌آموزان دختر پایه ششمی که تمایل جهت شرکت در پژوهش داشتند و در پرسشنامه‌های غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی نمره پایین‌تری گرفتند، تعداد ۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. نمونه‌ها پس از انتخاب به روش تصادفی با کمک قرعه‌کشی در دو گروه مساوی شامل گروه‌های آزمایش (۲۵ نفر) و کنترل

(۲۵ نفر) جایگزین شدند و گروه آزمایش ۱۲ جلسه ۵۰ دقیقه‌ای تحت آموزش سرزندگی تحصیلی قرار گرفتند و گروه کنترل در لیست انتظار برای آموزش ماند. محتوای مداخله آموزش سرزندگی تحصیلی بر اساس نظریه (2008) Martin & Marsh توسط Fooladi et al (2018) برای ۱۲ جلسه طراحی و روایی صوری و محتوایی آن توسط متخصصان و خبرگان با رویکرد دلفی مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین، محتواهای آموزش سرزندگی تحصیلی به تفکیک جلسه‌ها در جدول ۱ گزارش شد.

جدول ۱. محتواهای آموزش سرزندگی تحصیلی به تفکیک جلسه‌ها

جلسه‌ها	محتواها
اول	آشنایی و معارفه، بیان انتظارات و قوانین جلسه‌های مداخله و معرفی مختصر برنامه آموزش سرزندگی تحصیلی
دوم	آشنایی با مفهوم تاب‌آوری تحصیلی، بازسازی شناختی و ایجاد تفکر سازنده و تاب‌آور، مقابله با تحریف‌های شناختی، اتخاذ چشم‌انداز تحصیلی، شناخت توانمندی‌های تحصیلی و تأکید بر اهمیت معنا در تحصیل
سوم	شناخت مفاهیم انگیزش درونی و بیرونی، نقش مفاهیم انگیزشی در تحصیل، افزایش انگیزش درونی و ارتقای خوش‌بینی، امیدواری و هدف تبحری
چهارم	آشنایی با خودگردانی تحصیلی، آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی، درخواست کمک و مدیریت زمان و مکان مطالعه و بهبود خودنظارتی و خودتقویتی
پنجم	آشنایی با مفاهیم خودکارآمدی و خودکارآمدی تحصیلی، آموزش خودکارآمدی تحصیلی، حل مسئله و مسئولیت‌پذیری و نقش آنها در زندگی تحصیلی
ششم	تشریح نقش حمایت شناختی خانواده و دوستان در تحصیل، آموزش راهکارهای جلب حمایت شناختی و آموزش حل مسائل عاطفی تحصیلی با کمک دیگران
هفتم	تشریح نقش حمایت عاطفی خانواده و دوستان در تحصیل، آموزش راهکارهای جلب حمایت عاطفی و آموزش حل مسائل عاطفی تحصیلی با کمک دیگران
هشتم	بیان اهمیت ارتباط با خانواده و دوستان در تحصیل، شناخت موانع ارتباطی و آموزش ارتباط سازنده مانند گفت‌و شنود با تأکید بر خودآگاهی و همدلی
نهم	شناخت انواع ساختارهای کلاسی و نقش آنها در موفقیت تحصیلی، نقش فراگیران در ساختار کلاس و مدرسه و آموزش برداشت مثبت از آنها
دهم	آموزش مدیریت زمان در کلاس و مدرسه و نقش آن در موفقیت تحصیلی، اهمیت مطالعه تیتراها قبل از شروع درس و بیان اهمیت برنامه‌ریزی در کلاس و مدرسه
یازدهم	تشریح نقش فراگیران در بهبود جو کلاس و مدرسه و آموزش ارتقای آن و آموزش بهبود شبکه‌های ارتباطی دوستان با هدف ادراک مثبت از کلاس و مدرسه
دوازدهم	مرور برنامه آموزشی به تفکیک جلسه‌ها و جمع‌بندی برنامه آموزشی

در این مطالعه از دو پرسشنامه استاندارد شامل خرده‌مقیاس غفلت آموزشی در پرسشنامه سوءرفتار و غفلت آموزشی و پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی استفاده شد که در زیر شرح داده می‌شوند.

الف) خرده‌مقیاس غفلت آموزشی^۱: خرده‌مقیاس غفلت آموزشی برگرفته از پرسشنامه سوءرفتار و غفلت آموزشی است که توسط Noeparvar Qarebagh & Zeinali (2019) ساخته شد. پرسشنامه سوءرفتار و غفلت آموزشی با ۲۹ گویه دارای دو خرده‌مقیاس سوءرفتار آموزشی (۱۵ گویه) و غفلت آموزشی (۱۴ گویه) است و در این پژوهش از خرده‌مقیاس غفلت آموزشی استفاده شد. گویه‌های این خرده‌مقیاس بر اساس مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت

از یک به معنای خیلی کم، دو به معنای کم، سه به معنای زیاد و چهار به معنای خیلی زیاد نمره‌گذاری می‌شود و نمره آن با مجموع نمره گویه‌ها محاسبه می‌گردد. بنابراین، حداقل نمره در خرده‌مقیاس غفلت آموزشی ۱۴ و حداکثر نمره در آن ۵۶ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده غفلت آموزشی بیشتر می‌باشد. روایی همگرایی غفلت آموزشی با سوءرفتارهای عاطفی و فیزیکی و غفلت آموزشی بالاتر از ۰/۴۰ به‌دست آمد که در سطح کوچک‌تر از ۰/۰۱، معنادار بود و بار عاملی همه گویه‌ها بالاتر از ۰/۵۰ و پایایی خرده‌مقیاس غفلت آموزشی با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۲ محاسبه شد. در پژوهش حاضر، مقدار پایایی با روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس غفلت آموزشی ۰/۸۶ به‌دست آمد.

ب) پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی: پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی توسط Pekrun et al (2002) ساخته شد. پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی با ۷۵ گویه دارای دو خرده‌مقیاس هیجان‌های تحصیلی مثبت (۲۲ گویه) و هیجان‌های تحصیلی منفی (۵۳ گویه) است و در این پژوهش از هر دو خرده‌مقیاس استفاده شد. گویه‌های این خرده‌مقیاس بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از یک به معنای کاملاً مخالفم، دو به معنای مخالفم، سه به معنای نظری ندارم یا متوسط، چهار به معنای موافقم و پنج به معنای کاملاً موافقم نمره‌گذاری می‌شود و نمره آن با مجموع نمره گویه‌ها محاسبه می‌گردد. بنابراین، حداقل نمره در خرده‌مقیاس هیجان‌های تحصیلی مثبت ۲۲ و حداکثر نمره در آن ۱۱۰ و حداقل نمره در خرده‌مقیاس هیجان‌های تحصیلی منفی ۵۳ و حداکثر نمره در آن ۳۷۵ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده بیشتر داشتن هیجان‌های تحصیلی مثبت یا منفی می‌باشد. روایی صوری و محتوایی ابزار تأیید و پایایی خرده‌مقیاس هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی با روش آلفای کرونباخ به‌ترتیب ۰/۷۴ و ۰/۸۶ محاسبه شد. در ایران، Zare (2014) پایایی خرده‌مقیاس هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی را با روش آلفای کرونباخ به‌ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۹۳ گزارش کردند. در پژوهش حاضر، مقدار پایایی با روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی به‌ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۹۰ به‌دست آمد.

در این مطالعه، داده‌ها پس از گردآوری با خرده‌مقیاس غفلت آموزشی در پرسشنامه سوءرفتار و غفلت آموزشی و پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی با آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری در نرم‌افزار SPSS-26 تحلیل شدند.

یافته‌ها

ریزشی در نمونه‌های هیچ‌یک از دو گروه آزمایش و کنترل اتفاق نیفتاد و تحلیل‌ها برای دو گروه ۲۵ نفری انجام شد. نتایج میانگین و انحراف معیار پیش‌آزمون و پس‌آزمون غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان در جدول ۲ گزارش شد.

جدول ۲. نتایج میانگین و انحراف معیار غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان

متغیر		آموزش سرزندگی تحصیلی		گروه کنترل	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
غفلت آموزشی	پیش‌آزمون	۲۹/۳۷	۴/۰۸	۳۱/۱۲	۴/۲۷
	پس‌آزمون	۲۴/۳۰	۳/۸۶	۳۱/۲۷	۴/۲۲
هیجان‌های تحصیلی مثبت	پیش‌آزمون	۵۳/۴۹	۶/۶۰	۵۱/۸۸	۶/۵۳
	پس‌آزمون	۵۹/۳۲	۶/۳۷	۵۱/۶۱	۶/۵۷
هیجان‌های تحصیلی منفی	پیش‌آزمون	۱۳۷/۶۴	۱۵/۲۸	۱۳۴/۰۸	۱۶/۳۰
	پس‌آزمون	۱۲۱/۲۷	۱۱/۶۱	۱۳۶/۲۲	۱۶/۳۸

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می شود، میانگین گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل از مرحله پیش آزمون به پس آزمون در متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی منفی کاهش بیشتر و در متغیر هیجان های تحصیلی مثبت افزایش بیشتری یافته است.

بررسی پیش فرض های تحلیل کوواریانس چندمتغیری نشان داد که پیش فرض نرمال بودن متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی گروه های آزمایش و کنترل در مراحل پیش آزمون و پس آزمون بر اساس آزمون های کولموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک، پیش فرض همگنی واریانس های متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی بر اساس آزمون لون، پیش فرض همگنی ماتریس های واریانس-کوواریانس بر اساس آزمون ام.باکس و پیش فرض همگنی شیب خط رگرسیون بر اساس آزمون اثر تعاملی متغیر مستقل و پیش آزمون برای متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی رد نشد ($P > 0.05$). در نتیجه، شرایط استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری وجود داشت. نتایج آزمون های چندمتغیری برای تعیین تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی مثبت و منفی دانش آموزان در جدول ۳ گزارش شد.

جدول ۳. نتایج آزمون های چندمتغیری برای تعیین تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی مثبت و منفی دانش آموزان

آزمون ها	ارزش	آماره F	P-Value	اندازه اثر	توان آماری
اثر پیلایی	۰/۸۵	۸۶/۳۹	<۰/۰۰۱	۰/۹۳	۱/۰۰
لامبدای ویلکز	۰/۲۰	۸۶/۳۹	<۰/۰۰۱	۰/۹۳	۱/۰۰
اثر هاتلینگ	۶/۶۷	۸۶/۳۹	<۰/۰۰۱	۰/۹۳	۱/۰۰
بزرگ ترین ریشه روی	۶/۶۷	۸۶/۳۹	<۰/۰۰۱	۰/۹۳	۱/۰۰

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می شود، بین دانش آموزان گروه های آزمایش و کنترل حداقل از نظر یکی از متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی مثبت و منفی تفاوت معناداری وجود داشت ($P < 0.001$). نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای تعیین تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر هر یک از متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی مثبت و منفی دانش آموزان در جدول ۴ گزارش شد.

جدول ۴. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای تعیین تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر هر یک از متغیرهای غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی مثبت و منفی دانش آموزان

متغیر	منبع اثر	مجموع مجزورات	df	میانگین مجزورات	آماره F	معناداری	اندازه اثر	توان آماری
غفلت آموزشی	گروه	۲۵۱/۳۸	۱	۲۵۱/۳۸	۸۱/۶۰	<۰/۰۰۱	۰/۹۱	۱/۰۰
هیجان های تحصیلی مثبت	گروه	۱۸۶/۹۴	۱	۱۸۶/۹۴	۹۲/۱۵	<۰/۰۰۱	۰/۹۵	۱/۰۰
هیجان های تحصیلی منفی	گروه	۴۳۰/۴۱	۱	۴۳۰/۴۱	۱۰۷/۰۸	<۰/۰۰۱	۰/۹۷	۱/۰۰

همان طور که در جدول ۴ مشاهده می شود، آموزش سرزندگی تحصیلی باعث کاهش غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی منفی و افزایش هیجان های تحصیلی مثبت دانش آموزان شد ($P < 0.001$).

بحث و نتیجه گیری

دانش آموزان در دوران تحصیل با چالش های فراوانی مواجه هستند و بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان های تحصیلی مثبت و منفی دانش آموزان انجام شد. نخستین یافته پژوهش حاضر نشان داد که آموزش سرزندگی تحصیلی باعث کاهش غفلت آموزشی دانش آموزان شد. پژوهشی درباره تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی یافت نشد، اما این یافته از جهاتی با یافته های پژوهش های Azarian et al (2020) مبنی بر تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر افزایش معنای تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان پایه یازدهم، Fooladi

et al (2018) مبنی بر تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر ارتقای موفقیت تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه سوم دوره اول متوسطه و Fooladi et al (2017) مبنی بر تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر بهبود معنای تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان همسو بودند. در تبیین تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر کاهش غفلت آموزشی دانش‌آموزان می‌توان گفت که برخی دانش‌آموزان در مواجهه و مقابله با موانع و چالش‌های تحصیلی به‌صورت موفق و برخی دیگر به‌صورت ناموفق عمل می‌کنند که سرزندگی تحصیلی در این زمینه نقش مهم و موثری دارد. به‌طور کلی، دلیل مواجهه ناموفق می‌تواند فقدان آمادگی و انگیزه لازم برای انجام اهداف و تکالیف و تجربه‌های آسیب‌زای فردی مانند غفلت باشد. بنابراین، پاسخدهی نامناسب دانش‌آموزان به دلایل فقدان آمادگی و انگیزه یا تجربه‌های آسیب‌زای فردی بر سطح انگیزش، پشتکار، اعتمادبه‌نفس و تلاش تحصیلی آنها تاثیر منفی می‌گذارد. در نتیجه، آموزش سرزندگی تحصیلی از طریق آموزش سه دسته عوامل روانشناختی (مانند تاب‌آوری تحصیلی، انگیزش، خودگردانی تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی)، عوامل مدرسه و مشارکت (مانند ساختار کلاس درس و نگرش مثبت به آن، مشارکت در بهبود جو کلاس درس و شبکه‌های رسمی و غیررسمی دوستان) و عوامل خانواده و همسالان (مانند حمایت‌های شناختی و عاطفی خانواده، حمایت‌های شناختی و عاطفی مدرسه، الگوهای ارتباطی و ارتباط سازنده با خانواده و همسالان) سبب می‌شود که دانش‌آموزان نقش عوامل روانشناختی مربوط به خود و عوامل مربوط به مدرسه، خانواده و همسالان را به خوبی درک و از راهبردهای مقابله‌ای مناسب جهت مقابله با چالش‌های مختلف در این زمینه از جمله مورد غفلت واقع‌شدن توسط مدرسه، خانواده و همسالان استفاده نماید که این عوامل سبب می‌شوند که آموزش سرزندگی تحصیلی بتواند نقش موثری در کاهش غفلت آموزشی دانش‌آموزان داشته باشد.

دومین یافته پژوهش حاضر نشان داد که آموزش سرزندگی تحصیلی باعث افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت و کاهش هیجان‌های تحصیلی منفی دانش‌آموزان شد. پژوهشی درباره تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر هیجان‌های تحصیلی یافت نشد، اما این یافته از جهاتی با یافته‌های پژوهش‌های Emami Khotbesara et al (2021) مبنی بر تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر بهبود درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر و Yarahmadi et al (2018) مبنی بر تاثیر برنامه آموزش سرزندگی تحصیلی بر افزایش عملکرد تحصیلی، اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر همسو بودند. در تبیین تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت و کاهش هیجان‌های تحصیلی منفی دانش‌آموزان می‌توان گفت که سرزندگی تحصیلی موجب علاقه دانش‌آموزان به تحصیل و افزایش نیرو، توان و انگیزش تحصیلی آنان می‌شود و تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفق یک تکلیف یا هدف تحصیلی را فراهم می‌آورد. چون که دانش‌آموزان دارای سرزندگی تحصیلی بالا به دلیل داشتن انرژی بیشتر علاوه بر یادگیری مطالب، به دنبال چرایی یادگیری آن مطالب و کاربرد آنها هستند. بنابراین، دانش‌آموزان دارای سرزندگی تحصیلی بالا دارای علاقه و انگیزش تحصیلی بیشتری هستند، به خود، تحصیل و مدرسه نگاه مثبت‌تری دارند و با امید و انگیزه بالاتری مباحث تحصیلی را مطالعه می‌کنند که این عوامل سبب می‌شوند که آموزش سرزندگی تحصیلی بتواند نقش موثری در افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت و کاهش هیجان‌های تحصیلی منفی دانش‌آموزان داشته باشد. همچنین، سرزندگی به‌عنوان یکی از مولفه‌های اصلی سرمایه روانشناختی باعث افزایش توان روانشناختی افراد برای برقراری انسجام و سازگاری در زندگی تحصیلی و خانوادگی و یافتن معنا، هدف و ارزش والای دنیا تحصیلی می‌شود. علاوه بر آن، سرزندگی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مولفه‌های بهزیستی روانشناختی یک تجربه درونی سرشار از انرژی است که از منابع درونی، نه از منابع بیرونی سرچشمه می‌گیرد. بنابراین، آموزش سرزندگی تحصیلی باعث بهبود احساس سرزندگی و داشتن انرژی مثبت جهت انجام تکالیف و وظایف تحصیلی می‌شود که از درون فرد کنترل و مدیریت می‌گردد و بر همین اساس این شیوه آموزشی می‌تواند باعث افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت و کاهش هیجان‌های تحصیلی منفی دانش‌آموزان گردد.

محدودیت‌های مهم و قابل ذکر این پژوهش شامل عدم پیگیری نتایج در بلندمدت، محدودشدن جامعه پژوهش به دانش‌آموزان دختر پایه ششم و استفاده از ابزارهای خودگزارشی جهت گردآوری داده‌ها بودند. با توجه به محدودیت‌های ذکرشده به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که در صورت امکان پایداری تاثیر روش‌های مداخله خود را بررسی نمایند، در صورت امکان از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی به دلیل خطای نمونه‌گیری کمتر استفاده نمایند، این پژوهش را بر روی دانش‌آموزان سایر پایه‌های تحصیلی انجام دهند و نتایج آن را با نتایج این مطالعه مقایسه نمایند و جهت گردآوری داده‌ها از مصاحبه ساختاریافته به دلیل دقت بالا استفاده نمایند. پیشنهاد پژوهشی دیگر مقایسه تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی با سایر روش‌ها از جمله آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی، آموزش تاب‌آوری، آموزش تنظیم هیجان و غیره می‌باشد. نتایج این پژوهش حاکی از نقش موثر آموزش سرزندگی تحصیلی بر کاهش غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی منفی و افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت دانش‌آموزان بود. با توجه به تاثیر آموزش سرزندگی تحصیلی بر غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی دانش‌آموزان، به مشاوران و روانشناسان مدرسه پیشنهاد می‌شود که جهت بهبود ویژگی‌های تحصیلی به‌ویژه کاهش غفلت آموزشی و هیجان‌های تحصیلی منفی و افزایش هیجان‌های تحصیلی مثبت دانش‌آموزان از روش آموزش سرزندگی تحصیلی استفاده نمایند.

تعارض منافع

هیچ تعارض منافی وجود نداشت.

موازن اخلاقی

همه موازن اخلاقی رعایت گردد.

شفافیت داده ها

داده ها و منابع این پژوهش ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال می شود.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشت و با هزینه شخصی انجام شد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله، از همه کسانی که سهمی در انجام این پژوهش داشتند، تشکر می شود.

References

- Asirvatham, Sh., & Humphries-Kil, M. (2021). Exploring creativity and vitality of women academics: Reflections on the call for responsible and responsive management education. *The International Journal of Management Education*, 19(100451), 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2020.100451>
- Azarian, R., Mahdian, H., & Jajarmi, M. (2020). Comparison the effectiveness of academic buoyancy and emotion regulation training on academic meaning and academic adjustment. *Journal of Research in Educational Systems*, 14(Special Issue), 483-494. https://www.jiera.ir/article_109773.html?lang=en
- Duli, M., Dika, Q., Burazeri, G., Cumashi, R., Hala, R., Agolli, E., & Qirjako, G. (2024). Abuse and neglect as indicators of unhealthy behaviours among 15-year-old schoolchildren in Albania. *Public Health*, 237, 57-63. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2024.09.019>
- Emami Khotbesara, Z., Mahdian, H., & Bakhshipoor, A. (2021). Comparison of the effectiveness of academic vitality training and psychological capital on academic engagement in female students. *Sociology of Education*, 7(1), 399-412. <https://doi.org/10.22034/ijes.2021.255133>
- Ershadi Chahardeh, S. (2020). Effectiveness of academic buoyancy training on academic engagement and adjustment to school in firth high school students. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 3(2), 11-19. <http://dx.doi.org/10.52547/ijes.3.2.11>
- Fang, J., Brown, G. T. L., & Hamilton, R. (2023). Changes in Chinese students' academic emotions after examinations: Pride in success, shame in failure, and self-loathing in comparison. *British Journal of Educational Psychology*, 93(1), 245-261. <https://doi.org/10.1111/bjep.12552>
- Fooladi, A., Kajbaf, M. B., & Ghamarani, A. (2017). Effectiveness of academic buoyancy training on academic meaning and academic performance of third grade girl students at the first period of high school in Mashhad city. *Research in School and Virtual Learning*, 4(15), 93-103. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23456523.1395.4.15.7.7>
- Fooladi, A., Kajbaf, M. B., & Ghamarani, A. (2018). Effectiveness of academic buoyancy training on academic success and academic self-efficacy of girl students. *Journal of Instruction and Evaluation*, 11(42), 37-53. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jinev/Article/972532>
- Froydin, A., & Zeinali, A. (2023). The impact of educational neglect and abuse in the executive functions of second year primary school students in Urmia city. *Journal of Modern Psychological Researches*, 18(71), 187-196. <https://doi.org/10.22034/jmpr.2023.54854.5357>

- Gill, A. C., Singhal, G., Schutze, G. E., & Turner, T. L. (2021). Educational coaches: Facilitating academic vitality and a pathway to promotion for clinician-educators. *The Journal of Pediatrics*, 235, 3-5. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.11.042>
- Han, Y., & Hyland, F. (2019). Academic emotions in written corrective feedback situations. *Journal of English for Academic Purposes*, 38, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2018.12.003>
- Luo, Q., Ahmadi, R., & Izadpanah, S. (2024). Exploring the mediating role of self-efficacy beliefs among EFL university language learners: The relationship of social support with academic enthusiasm and academic vitality. *Heliyon*, 10(12), e33253. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33253>
- Ma, Y. (2022). The influence of ambient aroma on middle school students' academic emotions. *International Journal of Psychology*, 57(3), 387-392. <https://doi.org/10.1002/ijop.12827>
- Ngwenya, B. N., Thakadu, O. T., Phaladze, N. A., & Bolaane, B. (2018). Access to water and sanitation facilities in primary schools: A neglected educational crisis in Ngamiland district in Botswana. *Physics and Chemistry of the Earth*, 105, 231-238. <https://doi.org/10.1016/j.pce.2018.03.006>
- Noeparvar Qarebagh, T., & Zeinali, A. (2019). Development and validation of educational neglect and abuse questionnaire (student form). *Journal of Child Mental Health*, 6(1), 211-222. <http://dx.doi.org/10.29252/jcmh.6.1.18>
- Pekrun, R., Goetz, T., Titz, W., & Perry, R. P. (2002). Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. *Educational Psychologist*, 37(2), 91-105. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3702_4
- Reindl, M., Tulis, M., & Dresel, M. (2018). Associations between friends, academic emotions and achievement: Individual differences in enjoyment and boredom. *Learning and Individual Differences*, 62, 164-173. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2018.01.017>
- Shah, D. T., Williams, V. N., Thorndyke, L. E., Marsh, E. E., Sonnino, R. E., Block, S. M., & Viggiano, T. R. (2018). Restoring faculty vitality in academic medicine when burnout threatens. *Academic Medicine*, 93(7), 979-984. <https://doi.org/10.1097/acm.0000000000002013>
- Van Wert, M., Fallon, B., Trocme, N., & Collin-Vezina, D. (2018). Educational neglect: Understanding 20 years of child welfare trends. *Child Abuse & Neglect*, 75, 50-60. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.04.034>
- Winqvist, A., Leiker, C. B., Landis, T., Fraser, J., Eddy, L. L., & Burduli, E. (2023). Development and psychometric evaluation of the reporting suspected child abuse and neglect (RSCAN) scale for United States registered nurses. *Journal of Pediatric Nursing*, 73, 319-326. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2023.09.029>
- Yarahmadi, Y., Ebrahimibakht, H., Asadzadeh, H., & Ahmadian, H. (2018). The effectiveness of academic buoyancy training program on students' academic performance, academic engagement, and academic buoyancy. *Journal of Research in Teaching*, 6(2), 163-182. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.24765686.1397.6.2.10.3>
- Zare, H. (2014). Causal model of predicting virtual education students' academic achievement: the role of intelligence beliefs, achievement goals and academic emotions. *Research in School and Virtual Learning*, 1(3), 9-18. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23456523.1392.1.3.1.6>
- Zusman, N., Koton, S., Tabak, N., & Wruble, A. C. K. W. (2024). The mediating role of nurses' attitude towards reporting child abuse and neglect. *Journal of Pediatric Nursing*, 78, 106-111. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.06.009>